

Norges Birøkterlags policy vedrørende forholdet mellom honningbier og ville pollinerende insekter

Norsk birøkt følger føre-var prinsippet og skal ta hensyn til sårbare ville pollinerende insekter, og birøkteren er også en viktig bidragsyter i kampen mot tap av biomangfold og insektarter.

Både i Norge og i Europa generelt har birøkt det siste tiåret opplevd en voldsom økt interesse. Samtidig har den generelle befolkningens bevissthet rundt insekter, deres rolle i økosystemet og vanskelighetene de står ovenfor økt betraktelig. Stadig flere rapporter bekrefter at mange insektbestander er i sterk tilbakegang, mens andre ytterligere slår fast verdien av pollineringen og andre tjenester som insektene i et sunt økosystem kan levere. Honningbiene er langt fra alene om å levere denne tjenesten, men de er kanskje de mest kjente blant biene og helt nødvendige for pollinering av større monokulturer.

Honningbietettheten øker mange steder. I Norge har vi en lavere tetthet av honningbier enn det vi har hatt i det meste av etterkrigstiden (eksempelvis ca 80 000 bifolk i 1990 sammenlignet med ca 50 000 i 2020), og svært lav tetthet sammenlignet med de fleste andre Europeiske land. Til tross for dette, har den økte interessen for birøkt sammen med tall som viser nedgang blant ville bier ført til mange spørsmål om forholdet mellom ville insekter og honningbier som holdes som husdyr. Det er særlig to spørsmål som ofte stilles, og som kan skape konflikt: 1) Fører birøkternes honningbier til økt smittepress blant de ville pollinerende insektene, og da spesifikt ville bier som solitære bier eller humler? 2) I hvilken grad konkurrerer honningbiene med disse ville pollinerende insektene i jakten på mat eller bolig på en måte som negativt påvirker artenes overlevelse. Finnes disse effektene, og hva betyr de i det store bildet for de ville insektbestandene?

Honningbier deler flere virus og parasitter med sine nærmeste slektninger blant humlene og de solitære biene, som for eksempel tarmparasitter som nosema. For noen av disse har det blitt observert symptomer hos humler, mens andre har så langt ikke påvist effekt på ville bier. Både virus og parasitter kan smitte frem og tilbake mellom honningbier og ville bier i naturen, for eksempel gjennom blomster som insektene henter mat fra. Noen studier har knyttet høyere bikubetetthet til høyere forekomst av virus og nosema blant lokale humler. Likevel er det så langt vanskelig å si om dette har betydelige effekter på den ville insektbestanden. Her er det også verdt å huske at norske birøktere følger strenge regler for å hindre smittespredning, og har noen av de friskeste biene i verden.

Konkurransen oppstår når utviklingen til to arter er avhengig av tilgang på den samme begrensede ressurs. Siden honningbier holdes i bikuber og ikke konkurrerer med villbier om reirplasser forutsetter en eventuell konkurranse med negative effekter på villbiene at villbiene er begrenset av tilgang på nektar og pollen. Honningbiene kan potensielt redusere denne tilgangen enten direkte gjennom at de utnytter de samme plantene eller at honningbiene endrer andre villbiers valg av blomsterressurser som igjen kan påvirke andre villbiearter. Hva som er den mest begrensede ressursen for ville pollinatorer varierer nok fra art til art og mellom områder. Studier fra andre land i Nord-Europa indikerer at mangel på reirplasser er en viktigere begrensning for noen solitære bier enn mangel på mat. Samtidig er det viktig å huske at honningbier lever i større samfunn enn humler og solitære bier, og har organisert samfunnene sine på en måte som sørger for at de samler nektar og pollen effektivt. Det kan derfor tenkes honningbiene kan utnytte sterkt begrensede blomsterressurser bedre enn de ville biene.

Samtidig holder honningbiene seg nærmest mulig kuben, og holder seg gjerne innen 800m fra kubens dersom de finner ressursene de trenger her. Potensialet for at konkurranse om blomster oppstår øker i «ensidige» områder, med mye asfalt og betong eller landskap dominert av monokulturer. Få studier har til nå vist en tydelig negativ effekt på villbiebestanden som direkte resultat av konkurranse med honningbier om mat.

Det er viktig å ha med seg at honningbia er en generalist som i stor grad fokuserer på masseblomstrende arter hvor de kan utnytte sin evne til å kommunisere lokasjon av rike næringsressurser optimalt. Således vil ikke honningbier kunne erstatte villbienes pollinering i naturen siden det hos villbiene finnes mange arter som i større grad er spesialiserte på et fåtall blomsterarter og det kan være gjensidig avhengighet mellom pollinatorart og blomsterart.

I disse spørsmålene er det viktig å være klar over kunnskapen som mangler for at vi skal kunne gi gode råd. Økologi er komplekst og det er vanskelig å skille forskjellige effekter fra hverandre – redusert antall solitære bier i et område med mye honningbier kan eksempelvis henge sammen med at honningbier trives bedre med beplantningen som er der, eller at det er få reirplasser for de solitære biene i området. Det er vanskelig å måle konkurranse. Få studier har sett på hvordan insektbestanden endrer seg når man gradvis øker antall bikuber i et område, og hvordan dette henger sammen med hvordan landskapet ser ut. Det er også gjort lite forskning i Norge, med norske landskap og norske arter. Norges Birøkerlag er derfor en aktiv pådriver for ny forskning på feltet i Norge. Vi ønsker ønsker prosjekter som skal kunne gi mer informative resultater om forholdet mellom honningbier som holdes som husdyr og ville bier som lever her.

Norge har tidligere hatt mye høyere bikubetetthet enn i dag, og i deler av landet med utstrakt frukt- og bærproduksjon er det for få honningbier tilgjengelige til å dekke pollineringsbehovet. Økningen i bikuber de siste ti årene er ikke en hovedtrussel mot sårbare ville bier i Norge i dag. Derimot har de store forandringene i landskapene våre med gjengroing, klimaendringer, intensivering av landbruk og nedbygging av arealer gitt ville bier dårligere levekår som kan gjøre dem mer sårbare for eventuell negativ påvirkning fra honningbier. Derfor er det også viktig å huske at birøktere har en viktig kommunikativ rolle om artsmangfold og pollineringstjenester. Birøktere er gode ambassadører for insektenes verden, og birøkt blir for mange deres første introduksjon til insektenes rolle i matproduksjonen vår. Gjennom birøkt får mange mulighet til å få nærkontakt med naturen, reflektere over landskapet de bor i på en ny måte, og se hvor det mangler blomsterressurser til alle insekter, ikke bare til honningbier. Honningbier brukes også til kartlegging av blomsterressurser i byer som Oslo, for å vurdere mattilgangen for forskjellige insekter. I tillegg kan birøktere være pådrivere for mer insektvennlige arealer, som blomstrende hageplener og variert beplantning som gir nektarflyt hele året. Slik kommer birøkternes arbeid også de ville insektene til gode.

Norges Birøkerlag er opptatt av å sikre at norsk birøkt drives i tråd med faglige anbefalinger, men den foreløpige kunnskapsmangelen om norske forhold gjør det vanskelig å gi konkrete råd om bikubetetthet. Det anbefales å beholde en føre-var holdning, der birøktere reflekterer over hvordan deres birøkt påvirker økosystemene de inngår i, og der man tar hensyn til ressursbegrensninger og særlig sårbare pollinerende insekter. Konkret kan dette gjøres ved å begrense antall bikuber per bigård i tettbygde strøk med lite grøntområder eller i områder som er kjente habitat for rødlistede humler og villbier. I områder med såkalte «sårbarhetssoner», som skal verne om særlig sårbare insekter er det viktig at

dette respekteres av birøktere, men også at det settes inn en innsats for å øke blomstrende beplantning som støtter de lokale ville pollinatorene.